

ний вісник Національного гірничого університету. – 2004. – № 1. – С. 43–50.

5. Момот В.Є. Прогнозування поведінки персоналу промислового підприємства під час стратегічних змін / В.Є. Момот, Н.Н. Шапа // Проблеми

європейської інтеграції і транскордонного співробітництва : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Луцьк, 29–30 вересня 2005 р.). – Луцьк, 2005. – С. 125–132.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

THE THEORETICAL ASPECT OF INNOVATION MANAGEMENT AT THE INDUSTRIAL ENTERPRISE

УДК 005.93

Шипуліна Ю.С.

к.е.н., доцент кафедри маркетингу та управління інноваційною діяльністю Сумський державний університет

Савченко О.Ю.

аспірант кафедри маркетингу та управління інноваційною діяльністю Сумський державний університет

У статті розглянуто сутність та основні підходи до тлумачення понять «інновація» та «інноваційна діяльність». Проаналізовано зародження поняття «інновації», що є основою розвитку інноваційної діяльності. На основі наведених підходів актуалізовано узагальнене поняття «управління інноваційною діяльністю».

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, управління, управління інноваційною діяльністю.

В статье рассмотрены сущность и основные подходы к толкованию понятий «инновация» и «инновационная деятельность». Проанализировано зарождение понятия «инновации», являющегося основой развития инновационной деятельности. На

основе приведенных подходов актуализировано обобщенное понятие «управление инновационной деятельностью».

Ключевые слова: инновация, инновационная деятельность, управление, инновационное развитие, управление инновационной деятельностью.

The article describes the essence and the basic approaches to the interpretation of the concepts of «innovation» and «innovation». We analyzed the origin of the concept of innovation is the basis for the development of innovation. On the basis of these approaches, updated the generalized concept of «innovation management».

Key words: innovation, innovation management, innovative development, innovation management.

Постановка проблеми. Актуалізація інноваційних процесів у всіх сферах економіки набуває все більшої популярності. Одним з основних факторів конкурентоспроможності підприємства є саме інноваційна орієнтованість ведення бізнесу.

Перехід до інноваційної моделі розвитку потребує створення оптимальних умов для запровадження інновацій. Усе більший розвиток економіки зумовлює актуалізацію питань управління інноваційною діяльністю в усіх сферах діяльності. Особливу актуалізацію даних напрям набуває у сфері менеджменту промислових підприємств як головної ланки світової економіки.

Складність запровадження даних процесів зумовлена як ніколи нестабільним політичним та економічним становищем країни, відсутністю певних дій із боку самих підприємств, більшість з яких не має власної системи управління інноваційною діяльністю.

Україна займає останні місця у рейтингах запровадження інновацій, що зумовлено відсутністю експортоорієнтованої інноваційної продукції.

Не викликає сумніву необхідність посилення наукових досліджень у сфері розроблення ефективних механізмів управління інноваційною діяльністю промислових підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останнім часом спостерігається збільшення кількості публікацій, присвячених питанню управління інноваційною діяльністю на підприємствах.

Теоретичні аспекти проблеми управління інноваціями розглядаються в наукових працях вітчизняних фахівців, серед них: Ю. Бажал [2], А.А. Дагаєв [8], Т.Г. Дудар, П. Завліна [14], С. Ілляшенко [4], М. Лапін [5], П. Перерва, В. Стадник [6]. Серед закордонних учених, що займалися вивченням теорії управління інноваційною діяльністю, варто виділити І. Ансоффа [13], П. Друкера [10], Ф. Котлера [13], Й. Шумпетера [1] та багатьох інших.

Різноманіття підходів до вдосконалення процесу управління інноваційною діяльністю говорить про відсутність узгодженого погляду на дану проблему, що свідчить про її актуальність.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз теоретичних підходів до визначення поняття «управління інноваційною діяльністю на промислових підприємствах».

Виклад основного матеріалу дослідження. Успішний досвід діяльності зарубіжних підприємств диктує умови переходу на інноваційно орієнтований принцип ведення бізнесу. На даний момент існує проблема чіткого визначення поняття «управління інноваційною діяльністю».

Для того щоб з'ясувати сутність даного терміну, необхідно провести аналіз складників управління інноваційною діяльністю, а також підходів до визначення понять «інновація» та «управління».

Одним з основоположників терміну «інновація» вважається Й. Шумпетер, який у роботі «Теорія економічного розвитку» дав цілісну оцінку характеру «нових комбінацій». Згодом дане поняття було змінено на сучасний підхід «інновація», якому дане пояснення як «...зміни з метою впровадження і використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих і транспортних засобів, ринків і форм організацій» [1].

Існує досить багато підходів до визначення даного поняття, але основи його задуму закладені саме в ХХ ст. Одним із ключових тлумачень поняття є підхід П. Друкера, який розглядає дане поняття з економічної точки зору: «Особливий засіб підприємців, за допомогою якого вони досліджують зміни, що мають місце в економіці та суспільстві, з метою використання їх у бізнесі чи в різних сферах обслуговування» [10].

Особливий підхід до поняття «інновація» дає український учений Ю. Бажал: «Інновація як економічна категорія – це не просто поняття, що означає будь-яке нововведення, а нова функція виробництва. Це – зміна технології виробництва, яка має історичне значення і є необхідною. Інновація становить стрибок від старої виробничої функції до нової, але не кожне нововведення, нове виробництво є інновацією» [2].

Чеський учений З.Ф. Валента розглядає дане поняття з огляду на основу діяльності організації, через призму його виробничої та організаційної структури: «Це зміна в початковій структурі виробничого механізму, тобто перехід його внутрішньої структури до нового стану: стосується продукції, технології, засобів виробництва, професійної і кваліфікаційної структури робочої сили, організації» [12].

Для розвитку поняття «інновація» досить суттєвим є визначення М. Портера. Він уважав, що навіть несуттєві покращення продукту можна віднести до розряду інновацій. Це можуть бути невеликі технологічні зміни, зміни у дизайні тощо [13].

Це тлумачення підіймає питання щодо розрізнення таких підходів до визначення інновації, як «істотні зміни у продукті» та «несуттєві зміни у продукті».

Одним із прихильників такого твердження є О. Кулагін, який стверджував, що інновація повинна бути спрямована на вдосконалення наявних властивостей продукту [14]. Ці твердження є основою розрізнення понять «інновація» та «модифікація» продукту. Таким чином, під час здійснення інноваційної діяльності або визначення його структурних змін не можна відносити неістотні зміни у продуктах до інновацій.

Якщо розглядати поняття «інновація» з позицій прибутковості, то досить влучне тлумачення дав Ю. Морозов: «Інновації в широкому розумінні – це прибуткове використання новацій у вигляді нових технологій, видів продукції і послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного чи іншого характеру» [9].

Поряд з основним поняттям «інновація» виділяють різноманітність підходів до тлумачення поняття «інноваційна діяльність».

Найповніше визначення поняття надане у Законі України «Про інноваційну діяльність»: «Діяльність, спрямована на пошук можливостей інтенсифікації виробництва та задоволення суспільних потреб у конкурентоспроможних товарах і послугах завдяки використанню науково-технічного та інтелектуального потенціалу» [7].

Низка вчених розглядають інноваційну діяльність із погляду технологічних процесів, а саме як «комплекс робіт спрямованих на розробку та впровадження технологічно нових або значно технологічно вдосконалених продуктів (продуктові інновації) і виробничих процесів (процесові інновації)» [11].

Якщо розглядати «інноваційну діяльність» з погляду на результат, то прихильником цього твердження є А. Албул, який стверджує, що основна мета ведення інноваційної діяльності – створення нового продукту або послуги.

Влучним тлумаченням поняття «інновація» є твердження С.М. Ілляшенко: «Це вид діяльності суб'єктів господарювання, спрямований на появу нових або вдосконалених рішень, оформлених в інноваціях»

Аналізуючи різноманітні підходи до визначення даних понять, необхідно зазначити, що їх розглядають із різних точок зору:

- інновація, як система (М.І. Лапін, Й. Шумпетер) [1; 5];
- інновація як зміна (З.Ф. Валента) [9];
- інновація як процес (С. Покропивний, Ю. Морозов) [8; 9];
- інновація як результат (С.М. Ілляшенко, В.В. Стадник) [3; 5].

Поняття «управління» досить часто прирівнюють до поняття «менеджмент». Поняття «управління» є більш загальним поняттям, що має свій початок від слова manus, що в перекладі з лат. – рука.

Розглядаючи поняття «управління», необхідно враховувати компоненти, які становлять його складову частину: живу природу, неживу природу та людське суспільство. Саме останній компонент має пряме відношення до змісту поняття «управління».

Поняття «менеджмент» є більш вузьким та визначається як принцип управління організацією.

Фундаментальний Оксфордський словник англійської мови визначає менеджмент як спосіб, манеру спілкування з людьми, владу та мистецтво стосунків, особливого роду вміння та адміністративні навички, орган управління, адміністративну одиницю.

Потреба в менеджменті пов'язана з виникненням машинного виробництва, мануфактур. Велика кількість працівників зумовила появу фахівців, які займалися їх управлінням на підприємствах. З'явилися такі питання, як: планування діяльності працівників, організація їх роботи, створення нових робочих місць, формування зацікавленості працівників у їх роботі, формування системи мотивації, проведення контролю роботи. Саме вирішенням цих питань займалися перші менеджери.

Існує достатньо підходів до тлумачення понять «управління» та «менеджмент», варто розглянути найважливіші.

Як стверджував П. Друкер [10], менеджмент – поняття суто підприємницьке. Менеджер, на його думку, це передусім представник бізнесу, людина, яку відрізняють положення в організації та соціальний статус. Таким чином, дане поняття не можна віднести до підприємств, діяльність яких має суто підприємницький характер.

Інакше кажучи, поняття «менеджмент» – це інтегральне поняття, яке є основним фактором

діяльності підприємства, організації управління на ньому на усіх рівнях шляхом визначення головної мети та стратегії діяльності.

Досить загальне значення, притаманне всім об'єктам, набуває поняття «управління» у «Філософському енциклопедичному словнику», де дане поняття визначається як елемент організованих систем, що забезпечує певний режим їхньої життєдіяльності.

Управління вміщує в собі всю систему відносин і явищ, що пов'язані із впливом на зміну діяльності об'єкта в межах його можливостей.

Термін «управління» в буквальному розумінні означає діяльність із керівництва над кимось або чимось.

Володіння технічними знаннями, бути фахівцем у своїй діяльності, наявність організаційно-управлінських знань – ось основні критерії вибору успішного керівника управлінської ланки. Вибір гідного менеджера є досить важкою і необхідною працею. І ця праця згодом буде виправдана, адже знаючий менеджер забезпечить ефективне використання матеріальних та людських ресурсів підприємства та ефективне досягнення поставлених цілей, враховуючи при цьому мінімальні затрати на впровадження даної діяльності. Це зумовлює економію коштів, задоволення матеріальних та

Таблиця 1

Підходи до визначення понять «інновація» та «інноваційна діяльність»

Автор	Підходи до визначення понять	
	Інновація	Інноваційна діяльність
Й. Шумпетер	Зміни з метою впровадження і використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих і транспортних засобів, ринків і форм організацій	Цілеспрямована здатність до впровадження інновації на ринок [1]
С. Ілляшенко	Кінцевий результат діяльності зі створення і використання нововведень, втілених у вигляді вдосконалених або нових товарів (виробів або послуг), технологій їх виробництва, методів управління на всіх стадіях виробництва і збуту товарів, які сприяють розвитку та підвищенню ефективності функціонування підприємств [4]	Це вид діяльності суб'єктів господарювання, спрямований на появу нових або вдосконалених рішень, оформлених в інноваціях [3]
М.І. Лапін	Діяльність, що змінює рутинні компоненти репродуктивних видів діяльності [5]	Сукупність можливостей в інноваційній діяльності підприємства [5]
В.В. Стадник	Кінцевий результат креативної діяльності, втілений у виведеному на ринок новому чи вдосконаленому продукті, технологічному процесі, що використовується у практичній діяльності або новому підході до надання споживчих послуг [6]	Діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, випуск на ринок конкурентоспроможних товарів і послуг [6]
С. Покропивний	Процес, спрямований на розроблення та реалізацію результатів закінчених наукових досліджень і розробок або інших науково-технічних досягнень у новий чи вдосконалений продукт, реалізований на ринку, у новий чи вдосконалений технологічний процес, використовуваний у практичній діяльності, а також зв'язані із цим додаткові наукові дослідження й розробки [8]	Упровадження в господарську практику результатів інноваційних процесів [8]
Закон України «Про інноваційну діяльність»	Новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [7]	Діяльність, яка спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг [7]

фінансових потреб організації та її працівників, розвиток бізнесу та сприяє вирішенню інших соціальних проблем.

Можна зробити висновок, що управління – це діяльність, яка спрямовує та регулює відносини між різноманітними складниками процесу.

Основні підходи до визначення понять «інновація» та «інноваційна діяльність» наведені у таблиці 1.

У табл. 1 можна побачити порівняльний аналіз підходів різноманітних вчених до визначення понять «інновація» та «інноваційна діяльність». Більшість учених на основі тлумачення поняття «інновація» розробили підходи до визначення поняття «інноваційна діяльність».

Аналіз визначень даних понять дає змогу висловити власну позицію з приводу трактування поняття «інноваційна діяльність». Інноваційна діяльність – це вид діяльності, що передбачає створення нових або появу принципово нових рішень із метою поліпшення виробничого процесу, покращення якості надаваних послуг, зростання прибутковості господарюючого суб'єкта.

В умовах нерегульованих змін зовнішнього та внутрішнього середовища інноваційно орієнтована діяльність підприємства є вирішальним фактором його конкурентної боротьби. Основним фактором спрямування на інноваційну діяльність є неминуча підвищена ризиковість, новизна творчого підходу, науково-технічна робота, невизначеність із приводу одержання результату (можливий як позитивний, так і негативний результат).

В умовах невизначеності жоден науковець не може дати гарантії щодо успішного розвитку інноваційного процесу, але методи підвищення вірогідності отримання позитивного ефекту все ж таки існують.

Промислові підприємства України зараз як ніколи потребують інноваційних рішень. Основні перепони в реалізації ефективної політики їх управлінням – застаріле обладнання, старі технології, випуск неконкурентоспроможної продукції.

На даний момент підприємствам не вистачає висококваліфікованих кадрів, які б забезпечували задовільні темпи зростання нововведень. Основна проблема в кадровому аспекті полягає у мотиваційному складнику роботи керівництва. Актуальним постає питання незацікавленості управлінського персоналу в упровадженні інновацій. Винагорода за працю управлінців вищих ланок, як правило, не відповідає покладеним на них обов'язкам. Цей факт викликає їх незацікавленість у забезпеченні конкурентоздатності підприємства.

Висновки з проведеного дослідження. Аналізуючи різноманітні підходи, можна зробити висновок, що варіація поняття «інноваційна діяльність» досить висока – від звуженої «систематичної

роботи» до «процесу впровадження наукових досліджень». Інноваційна діяльність підприємства вимагає його клопіткої роботи у сфері маркетингових досліджень та послідовної розробки інновацій. Ефективне управління інноваційним процесом є основою ведення успішної діяльності будь-якого підприємства. Необхідною умовою реалізації цього процесу є дотримання взаємодії ключових рівнів – державного, регіонального та виробничого. Створення відповідних керуючих структур з упровадження інновацій, надання їм відповідного статусу та забезпечення їх матеріально-технічним складником забезпечать реалізацію інноваційного процесу на всіх ланках промислових підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития: исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита и цикла конъюнктуры / Й. Шумпетер; пер. с англ. Л.И. Кравченко. – М.: Прогрес, 1982. – 455 с.
2. Бажал Ю.М. Економіка інноваційних процесів / Ю.М. Бажал // Вісник Інституту економічного прогнозування НАН України. – 2002.
3. Менеджмент та маркетинг інновацій: [монографія] / За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С.М. Ілляшенка. – Суми: Університетська книга, 2004. – 616 с.
4. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: [навч. посіб.] / С.М. Ілляшенко; 2-ге вид., перероб. і доп. – Суми: Університетська книга; К.: Княгиня Ольга, 2005. – 324 с.
5. Лапін М.І. Теорія і практика інноватики / М.І. Лапін. – М.: Логос, 2008.
6. Стадник В.В. Інноваційний менеджмент: [навч. посіб.] / В.В. Стадник, М.А. Йохна. – К.: Академвидав, 2006. – 464 с.
7. Закон України «Про інноваційну діяльність» // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 143. – С. 5–16.
8. Покропивний С.Ф. Інноваційний менеджмент у ринковій системі господарювання / С.Ф. Покропивний // Економіка України. – 1995. – № 2. – С. 22–26.
9. Морозов Ю. Инновационный менеджмент / Ю. Морозов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 446 с.
10. Друкер П.Ф. Бизнес и инновации / П.Ф. Друкер; пер. с англ. – М.: Вильямс, 2007. – 432 с.
11. Поліщук О.О. Сутність поняття «інноваційна діяльність» як соціально-економічної категорії / О.О. Поліщук // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – № 3(21).
12. Водачек Л. Стратегия управления инновациями на предприятии: [монография] / Л. Водачек, О. Водачкова; авт. предисл. В.С. Раппопорт; сокр. пер. со словац. – М.: Экономика, 1989. – 167 с.
13. Портер М. Конкуренция / М. Портер. – М.: Вильямс, 2001. – 495 с.
14. Завлин П.Н. Инновационная деятельность в условиях рынка / П.Н. Завлин, А.А. Ипатов, А.С. Кулагин. – СПб.: Наука, 1994. – 176 с.